

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Petra Polidarová

**Specifika výkonu profese vychovatele v dětském domově
a důsledky pro osobní a rodinný život pracovníka**

Olomouc 2024

vedoucí práce: doc. PhDr. Tomáš Čech, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Specifika výkonu profese vychovatele v dětském domově a důsledky pro osobní a rodinný život pracovníka vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího práce a použila jsem jen uvedenou literaturu a zdroje.

V Olomouci dne 18.4.2024

.....

Poděkování

Chtěla bych upřímně poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce doc. PhDr. Tomáši Čechovi, Ph.D. za odborné vedení, ochotu, vstřícnost, věnovaný čas při zpracování této práce i během studia. Dále děkuji vychovatelkám z nejmenovaného dětského domova, které mi umožnili zrealizování rozhovorů. Děkuji také celé své rodině za podporu, obrovskou trpělivost a toleranci, kterou mi projevovali při zpracování bakalářské práce i během celého studia.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá specifiky výkonu profese vychovatele v dětském domově a důsledky pro osobní a rodinný život pracovníka. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části jsou objasněny teoretická východiska z oblasti rodiny, ústavní péče, vychovatelství a dětského domova jako samostatnou kapitolu. Hlavním cílem praktické části bylo zjistit za pomoci polostrukturovaného rozhovoru specifika výkonu profese vychovatele v dětském domově a důsledky pro osobní a rodinný život pracovníka. Výsledky výzkumu jsou uvedeny v závěru práce.

Klíčová slova: rodina, ústavní péče, vychovatel, dětský domov

Abstract

The bachelor's thesis deals with the specifics of the profession of an educator in a children's home and the consequences for the worker's personal and family life. The work is divided into a theoretical and a practical part. In the theoretical part, theoretical starting points from the field of family, institutional care, parenting and children's home are clarified as a separate chapter. The main goal of the practical part was to find out, with the help of a semi-structured interview, the specifics of the profession of an educator in a children's home and the consequences for the worker's personal and family life. The results of the research are presented at the end of the thesis.

Keywords: family, institutional care, educator, children's home

Obsah

I	ÚVOD.....	6
II	TEORETICKÁ ČÁST.....	7
1	Rodina.....	7
1.1	Funkce rodiny.....	7
1.2	Náhradní výchovná péče.....	8
1.3	Sociálně-právní ochrana dětí.....	10
2	Ústavní a ochranná péče.....	12
2.1	Důvody umístění dítěte do ústavní péče.....	12
2.2	Historie ústavní péče.....	12
2.3	Ústavní výchova.....	14
2.4	Ochranná výchova.....	15
2.5	Preventivní péče.....	16
2.6	Ústavní zařízení.....	17
3	Dětský domov jako forma ústavní výchovy.....	20
4	Vychovatel.....	21
4.1	Zákon o pedagogických pracovnících.....	21
4.2	Role vychovatele.....	22
4.3	Činnost vychovatele v dětském domově.....	24
4.4	Činnost vychovatele.....	24
4.5	Osobní předpoklady vychovatele.....	25
4.6	Vychovatel má stejné kompetence nebo velmi podobné jako má pedagog.....	25
4.7	Vychovatel by měl být vybaven těmito vlastnostmi:.....	26
4.8	Profesní činnosti vychovatele – náplň práce v dětském domově.....	27
III	PRAKTICKÁ ČÁST.....	28
1	Výzkumná část.....	28
1.1	Výzkumné cíle.....	28
1.2	Etika výzkumu.....	28
1.3	Výzkumný soubor.....	28
1.4	Metodologie práce.....	30
1.5	Časová organizace.....	31
1.6	Otevřené kódování rozhovorů.....	31
1.7	Diskuze výsledků výzkumu.....	36
IV	ZÁVĚR.....	37
V	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	38

I ÚVOD

Pro svou bakalářskou práci jsem si vybrala téma Specifika výkonu profese vychovatele v dětském domově a důsledky pro osobní a rodinný život pracovníka. Osobně jsem si mohla vyzkoušet několik dní o prázdninách jako výpomoc v dětském domově, jak probíhá den v dětském domově i v době prázdnin. Chtěla jsem se dozvědět více o tomto zaměstnání nejen z důvodu návštěvy organizace, ale také jsem se chtěla dozvědět více o čase stráveném v dětském domově pracovníkem zařízení.

Můj zájem a zároveň důvod, proč jsem si vybrala toto téma je osobní seznámení s danou problematikou, o které se nemluví a nikde se o ni ani nepíše. Na vychovatele jsou kladené vysoké povinnosti a spousta administrativy a na děti jako takové nezbyvá tolik času. Také mě zajímalo, zda vychovatelé svou práci dělají pro peníze nebo proto, že mají svoji práci rádi a přináší jim i obohacení.

Jeden ze znaků vychovatele v dětském domově je poskytnout dětem plnohodnotný život, odbornou péči, výchovu a vzdělání bez biologické rodiny. Dle mého názoru také vychovatel musí vykonávat práci kde využívá svoji přirozenou autoritu, respektovat individualitu dítěte, rovnost mezi dětmi. Nejednoduchým úkolem je si u jednotlivých dětí získat důvěru a vzájemný respekt.

V teoretické části se seznámíme v první kapitole s tématem o rodině, které dle mého názoru s ústavní výchovou velmi souvisí. Nadále s ústavní výchovou, protože téma je zaměřené na dětský domov a je důležité se seznámit se všemi druhy ústavní péče. Poslední kapitola je o vychovatelství, protože mým hlavním cílem bylo se zajímat o rodinný a osobní život vychovatelství.

V praktické části bylo mým cílem se seznámit s problematikou vychovatelů v dětském domově. Zejména jsem se zaměřila na rodinný a osobní život vychovatelů, protože po předchozích zkušenostech jsem měla vždy pocit, že vychovatelé mají velmi propojený život s dětmi v dětském domově, protože jim tvoří druhou rodinu. Dle mého názoru je velmi tenká hranice v propojení obou světů a je velice náročné oddělovat práci a rodinný a osobní život vychovatele.

Závěrem práce je vyhodnocení rozhovorů realizovaných s pěti vychovateli z dětského domova.

II TEORETICKÁ ČÁST

1 Rodina

Rodina je forma dlouhodobého soudržné soužití osob, které jsou spojeni příbuzenským vztahem nebo zahrnují při nejmenším rodiče a děti. Nadále se sem zařadí i sociální pohled, a to například společné bydlení a jiné. Funkce rodiny je vychovat jedince do dospělého věku (Jandourek, 2001)

1.1 Funkce rodiny

a) Biologicko-reprodukční funkce

Tato funkce má význam pro celou společnost, tak také pro jednotlivce, kteří rodinu tvoří a pro jednotlivé rodiny. Pokud nechceme jako lidé vymřít musíme mít dobrou reprodukční základnu. Proto je v zájmu nás všech, aby se rodil takový počet dětí, který naplní naši perspektivu.

Význam biologicko-reprodukční funkce rodiny je pro nás samotné jedince považován za uspokojení biologických a milostných potřeb jedince. Také do toho zahrnujeme i potřeby na pokračování našeho rodu.

b) Sociálně ekonomická

Tato funkce je chápána jako významný článek v rozvoji ekonomického systému ve společnosti. Každý člen domácnosti se zapojuje do takzvané výrobní či nevýrobní sféry v rámci provádění určitého povolání. Rodina je také velmi důležitá jako spotřebitel, protože na spotřebě rodin je současný trh závislý

c) Funkce ochranná (zaopatřovací, pečovatelská)

Funkce ochranná se zabývá o zabezpečení životních potřeb všech členů rodiny, a to především dětí. Je to také funkce, kdy se staráme nejen o děti, ale také o seniory anebo o nemocné příbuzné, aby se o to nemusel start stát, ale rodina. V současné době se tato povinnost postarat se o své blízké přehazuje ze státu na rodinu a pokud nemůže rodina zastoupit tuto funkci existují různé léčebny, domovy pro seniory a mnoho dalších.

Socializačně výchovná

Jedná se o funkci, která spočívá především v tom, že má povinnost v socializačním procesu každého jednotlivého jedince v rodině. Jedná se o to, že když přijde dítě na svět tak od narození až po celou jeho dobu života, přijímá velmi širokou škálu informací a musí je aktivně zpracovávat v harmonii s přirozenými vlohami, biologickými potřebami, psychickými potřebami, zkušenostmi, hodnotovými orientacemi a vzory. Vzor je pro nás od narození rodič a pokud máme sourozence tak i straší sourozenec.

d) Funkce emocionální

Funkce emocionální je zastoupena v každé rodině. Je to funkce, kterou nemůže žádný institut nahradit nebo zastoupit mezi ně patří citové zázemí, láska, bezpečí, jistota, důvěra, podpora, pomoc, rituály, které má každá rodina individuální (Kraus, 2014).

1.2 Náhradní výchovná péče

V ČR se tímto termínem rozumí všechny formy náhrady rodiny u dětí bez vlastního funkčního rodinného zázemí, tj. kojenecké ústavy, výchovné ústavy, ústavní služby, pečovatelské rodiny (jimiž jsou i rodiny pečovatelek v SOS dětských vesničkách), osvojitelské rodiny, svěřeni dítěte do péče jiné fyzické osoby než rodičům (většinou prarodičů nebo jiných příbuzných) a poručenství (Matoušek, 2016).

1.2.1 Osvojení

Osvojení neboli také adopce je poměr mezi dospělým osvojitelem a nezletilým jedincem, který je podle platného práva ČR totožný si poměrem mezi rodičem a dítětem. Osvojitel má vůči osvojenému dítěti rodičovskou odpovědnost. K osvojení je potřeba souhlasu zákonného rodinného zástupce osvojovaného dítěte (Matoušek, 2016).

Osvojení představuje vždy významnou statusovou změnu. To znamená, že v důsledku rozhodnutí soudu o osvojení dochází k začlenění dítěte do nové, osvojitelské rodiny. Musí se jednat o dítě nezletilé, které nenabýlo plné svéprávnosti. Jedná se o takové dítě, kterému nebylo 18 let a do dovrčení 18 let neuzavřelo manželství a nebyla mu přiznaná svéprávnost soudem (Hrušáková a kol., 2015).

Proces zprostředkování a realizace osvojení má několik fází:

- vyhledávání vhodných dětí k osvojení nebo k svěřeni do pěstounské péče
- vyhledání fyzických osob, které jsou vhodné stát se osvojitelem či pěstounem
- příprava osob vhodným stát se osvojitelem či pěstounem k přijetí dítěte do rodiny

- nadále zprostředkování a zajištění osobního seznámení se s dítětem a osobou, která si dítě osvojí či vezme do pěstounské péče (Novotná a Fejt, 2009)

1.2.2 Hostitelská péče

Hostitelská péče je také nazývána jako pěstounská péče. Jedná se o to, že děti z dětských domovů, které jezdí na víkendy nebo na prázdniny do rodin. Tyto návštěvy umožňují dětem, které nemohou být z nějakého důvodu osvojeni, svěření do poručenské či pěstounské péče. Většinou se jedná o děti, které jsou již starší a jsou v kontaktu s biologickou rodinou.

Návštěvy v hostitelské rodině umožňují dětem poznat běžné fungování rodiny, seznámit se s novými kamarády, osvojit si zvyky a návyky pro vstup do samostatného života.

Hostiteli bývají povětšinou zaměstnanci dětských domovů, sociální pracovníci, psychologové a další. Ředitel dětského domova propouští děti, pokud má souhlas biologických rodičů či zákonných zástupců.

Mezi hostitelem a dítětem nevzniká žádný právní vztah, jedná se totiž o krátkodobý či dočasný pobyt. Proto je to určeno pro větší děti, které pochopí, že se jedná pouze o návštěvy a nikam se nestěhují, že zůstanou nadále v ústavu a rodiče má stále své biologické (Novotný a kol., 2017)

1.2.3 Pěstounská péče

Pěstounskou péčí chápeme jako tradiční soukromoprávní instituci s veřejnoprávními rysy, které spočívají v jejím zprostředkování, hmotném zabezpečení, kontroly ze strany státu a v poslední řadě i v podpoře a provázání pěstounů (Hrušáková a kol., 2015)

Je to forma náhradní rodinné péče, o kterou se stará a financuje ji stát. Do pěstounské péče může svěřit pouze soud. Soud dítě svěří pěstounovi jen pokud poskytuje záruky řádného vychování dítěte. Pěstouna doporučuje soudu orgán sociálně-právní ochrany dítěte.

Pěstoun má povinnosti o dítě pečovat a přiměřeně vykonávat rodičovská práva a povinnosti. Nemá k dítěti vyživovací povinnost. Spravovat a zastupovat dítě může jen v běžných záležitostech jinak za dítě stále rozhoduje biologický rodič či zákonný zástupce. Pokud se pěstoun domnívá, že zákonný zástupce dítěte nerozhodl ve prospěch dítěte, může se domáhat rozhodnutí od soudu (Matoušek, 2016)

Pěstounská péče má ještě zvláštní formu a tou je pěstounská péče na přechodnou dobu. Jedná se o časově omezenou dobu, kterou určí soud. Nejdéle smí trvat jeden rok. Poté si dítě vrátí do běžné rodiny nebo pokud to není možné rozhodne soud o umístění dítěte do stabilnější formy náhradní rodinné péče (Hrušáková, 2015)

1.3 Sociálně-právní ochrana dětí

1.3.1 Legislativa

Sociálně-právní ochranou dětí (dále jen "sociálně-právní ochrana") se rozumí zejména

- a) ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu,*
- b) ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění,*
- c) působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny,*
- d) zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině.*

(3) Nedotčeny zůstávají zvláštní právní předpisy, které upravují též ochranu práv a oprávněných zájmů dítěte.

(4) Tento zákon se použije na právní vztahy, které nejsou upraveny přímo použitelným předpisem Evropské unie v oblasti dávek pěstounské péče nebo zaopatřovacího příspěvku (Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, 1999).

1.3.2 Zaměření zákona na ochranu dítěte

- *jejichž rodiče*
  - *zemřeli,*
  - *neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti, nebo*
  - *nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti;*
- *které byly svěřeny do výchovy jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte, pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřeni dítěte do její výchovy;*
- *které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající zejména v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, jsou ohroženy závislostí, žijí se prostitucí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem,⁴⁾ opakovaně nebo soustavně páchají přestupky podle zákona upravujícího přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití;*
- *které se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte;*
- *na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo je podezření ze spáchání takového činu;*
- *které jsou na základě žádostí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte opakovaně umísťovány do zařízení zajišťujících nepřetržitou péči o děti nebo jejich umístění v takových zařízeních trvá déle než 6 měsíců;*

- *kteřé jsou ohrořovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami;*
- *kteřé jsou žadateli o udělení mezinárodní ochrany, azylanty nebo osobami požívajícími doplňkové ochrany, a kteřé se na území České republiky nacházejí bez doprovodu rodičů nebo jiných osob odpovědných za jejich výchovu;*
- *pokud tyto skutečnosti trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí nebo jsou anebo mohou být příčinou nepříznivého vývoje dětí (Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, 1999).*

2 Ústavní a ochranná péče

2.1 Důvody umístění dítěte do ústavní péče

Důvody, které umístí děti do ústavní péče:

- Úmrtí rodičů nebo jednoho z rodičů,
- opuštění dítěte rodiči, často ihned po narození dítěte,
- odebrání dítěte z důvodu ohrožení dítěte rodinou – týrání, zneužívání a zanedbávání,
- neschopnost rodičů postarat se o dítě z důvodu nemoci krátkodobé či dlouhodobé nebo uvěznění rodiče či rodičů za trestní čin,
- dobrovolné umístění dítěte do zařízení na žádost rodičů, může se jednat o respitní pobyt,
- nelegální vstup dítěte na území země bez doprovodu dospělé osoby,
- opuštění domova z vlastní vůle dítěte,
- delikvence,
- neúmyslně odloučení od rodiny v případě přírodní katastrofy či války,
- apod (Sychrová, 2014)

Charakteristika dětí umístěných do ústavní péče ve skupinách

- děti osamělé – děti zdravé či nemocné, o které se rodiče nechtějí nebo nemohou starat či zemřeli,
- děti ohrožené – děti jsou ze sociálně slabých rodin, výchova je ohrožená sociálně-patologickými jevy, patří sem i děti zanedbávané, zneužívané, týrané, ale také děti s postižením, o které se rodina nedokáže nebo nemůže postarat,
- děti rizikové – jedná se o takzvané děti s výchovnými problémy, nepravidelná školní docházka, experimentování s návykovými látkami (alkohol, tabákové produkty, drogy,...)
- děti s kriminální činností – zde existuje obava, že budou v trestné činnosti pokračovat (Gjuričová, 2007).

2.2 Historie ústavní péče

2.2.1 Ústavní péče a sirotčince či chudobince

Kořeny ústavní péče sahají až do středověku. S příchodem křesťanství se začínají budovat špitály nebo útulky pro děti. Díky církvi vznikaly azylová zařízení, z důvodu rozvoje a financování, ale ústavní péče byla omezena, a to zejména jen na městské

prostředí. Nejen církev zakládala špitály a útulky, ale také panovník. Díky šlechtě se rozrůstaly špitály i do poddanských měst (Řihák, 2013; Halířová 2011)

Do poloviny dvacátého století, byla povinnost rodiny se postarat o své dítě. Pokud dítě nemělo svoji rodinu čili neexistovala nebo nemohla zabezpečit své členy rodiny. Pouze v těchto případech měla rodinu nahradit odborná instituce. Od roku 1848 byla vrchnost povinna postarat se o své chudé a opuštěné. Po zrušení šlechty přešla tato povinnost na obce, které se museli ujmout sirotků a nalezců. Obce nabízeli pouze nutné k přežití, výchova dítěte nebyla do druhé poloviny devatenáctého století důležitá (Sychrová, 2014)

Vlašský špitál v Praze byl jeden z prvních ústavů, který se zaměřil na péči o nalezence a sirotky. V tomto ústavě se o děti pečovalo od útlého věku. O tyto děti se staraly kojné, které bydlely v okolí špitálu. Do šesti let bydleli u pěstounů a od šesti let se vraceli zpátky do ústavní výchovy, kde pokračovala jejich výchova. Děti měly obstaranou stravu a ubytování (nocleh) a od šesti let je posílali do školy. Dbalo se na plnění úkolů a na fyzické zdraví dítěte. Ve věku patnácti let se vedení ústavu chlapců postaralo o učení u mistrů nějakého řemesla. Mistři dostávali od ošetřovně na chlapce, a to byla také jedna z motivací si brát tyto chlapce pod křídla a poskytnout jim do života nějakou výbavu. Dívky byly posílány do služby k bohatým rodinám, kde o ně bylo postaráno. V tomto byl Vlašský špitál naprosto unikátní (Svobodný, Kuděla, 1991; Pavlicová 1996)

Po nějaké době byl Vlašský špitál v Praze zrušen. Model výchovy však zůstal víceméně stejný jen s rozdílem, že pěstouni své svěřence měli až do patnácti let. Pěstouni měli povinnost posílat děti do školy a měli na starost jejich výchovu. Dozor nad pěstouny měli faráři. Probíhaly také kontroly pěstounů a jejich svěřených dětí do výchovy. Existovaly i případy, kdy dítě spalo pod stolem v roztrhaném oblečení, nedostávalo dostatečnou stravu nebo místo školy muselo pracovat (Dvořák, 1905)

Také existovaly takzvané chudobince, což byly ústavy, kde byly děti či starší lidé, kteří měli nevyléčitelnou nemoc, lidé, kteří svým vzhledem či postižením mohli veřejnost odpuzovat a budit v nich odpor. Také zde byli neslyšící, nevidomí a osoby s onemocněním pohybového aparátu. Historické prameny nepíší o typech postižení. Víme, že se zde mohlo nacházet až dvacet pět dětí, které měly zajištěnou stravu, ubytování a lékařskou pomoc a vzdělání (Sychrová, 2014).

2.2.2 Vychovatelny a polepšovny

V devatenáctém století vznikl koncept na dětskou delikvenci, který sem přináší polepšovny a vychovatelny. Jednalo se o instituce, které se naměřovali na nápravu či převýchovu dětí a mládeže, které se vychylovaly z norem společnosti. Speciální ústavní výchova pro mladistvé byla uzákoněna roku 1873. Dle zákona měly být osoby mladší osmnácti let posílány do takzvaných „napravoven“, kde mohly zůstat do svých dvaceti let. Toto zařízení bylo určeno i pro mladistvé, kteří spáchali zločin, ale musel být vnímán jako přestupek (Zákon č. 108/1873)

Nejstarší vychovatelna v Čechách vznikla roku 1839 v Praze. Založil ji spolek Jednota pro blaho propuštěných mladistvých káránců (Secký, 1910). Úkolem vychovatelem byla prevence delikvence. Do vychovaten se dostávaly jak opuštěné děti, ale také děti, které spáchaly nějaký trestní čin. Propuštění delikventi do tohoto zařízení nebyli přijímáni. Zemské polepšovny měly sít převýchovných ústavů, které byly určeny na převýchovu mladistvých, pro potrestání a převýchovu bývalých mladistvých vězňů.

Do polepšoven byly děti přemístěny na příkaz soudu, žádost rodiče či poručníka. Pokud bychom to více zkoumali zjistíme, že nejvíce tam rodiče či poručníci posílali své děti. V žádosti se uváděli morální vady dítěte. Rodiče po umístění dítěte do péče platili nějaký poplatek, ale v některých případech nic neplatili. O přijetí do polepšovny rozhodovala správa ústavů a v případě polepšovny Zemský výbor (Sychrová, 2014)

2.3 Ústavní výchova

Ústavní výchova a ochranná výchova jsou v České republice upravována zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.

Dle tohoto zákona jsou děti umisťovány do těchto zařízení: diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou, výchovný ústav (Regionální školství, 2022).

Ústavní výchova je ukládána a nařizována soudem dětem z rodin, kde jim není věnována dostatečná péče nebo kde je jejich výchova dysfunkční a je ohrožená výchova vážným způsobem (Pávková a kol., 2002).

Jedná se o rozhodnutí soudu v případě, že biologická rodina z některých důvodů v péči o dítě nezvládla. Ústavní výchova se volí, pokud není vhodné zvolit osvojení či pěstounskou péči a je potřeba dítěti zvolit jinou alternativu pro zajištění jeho potřeb a výchovné prostředí (Průcha a kol., 2013).

Ústavní výchova se nařizuje soudem pokud:

- (1) *„Jsou-li výchova dítěte nebo jeho tělesný, rozumový či duševní stav, anebo jeho řádný vývoj vážně ohroženy nebo narušeny do té míry, že je to v rozporu se zájmem dítěte, anebo jsou-li tu vážné důvody, pro které rodiče dítěte nemohou jeho výchovu zabezpečit, může soud jako nezbytné opatření také nařídit ústavní výchovu. Učiní tak zejména tehdy, kdy dříve učiněná opatření nevedla k nápravě. Soud přitom vždy zvažuje, zda není na místě dát přednost svěřeni dítěte do péče fyzické osoby.“*
- (2) *„V případě, že rodiče nemohou z vážných důvodů zabezpečit výchovu dětí na přechodnou dobu, svěří soud dítě do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, a to na dobu nejdéle šest měsíců.“*
- (3) *„Nedostatečné bytové poměry nebo majetkové poměry rodičů dítěte nebo osob, kterým bylo dítě svěřeno do péče, nemohou být samy o sobě důvodem pro rozhodnutí soudu o ústavní výchově, jestliže jsou jinak rodiče způsobilí zabezpečit řádnou výchovu dítěte a plnění dalších povinností vyplývajících z jejich rodičovské odpovědnosti.“*
- (4) *„Soud v rozhodnutí, kterým nařizuje ústavní výchovu, označí zařízení, do kterého má být dítě umístěno. Přitom přihlédne k zájmům dítěte a k vyjádření orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Soud dbá na umístění dítěte co nejbližší bydlišti rodičů nebo jiných osob dítěti blízkých. To platí i tehdy, rozhoduje-li soud o přemístění dítěte do jiného zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy“ (Regionální školství, 2022).*

2.4 Ochranná výchova

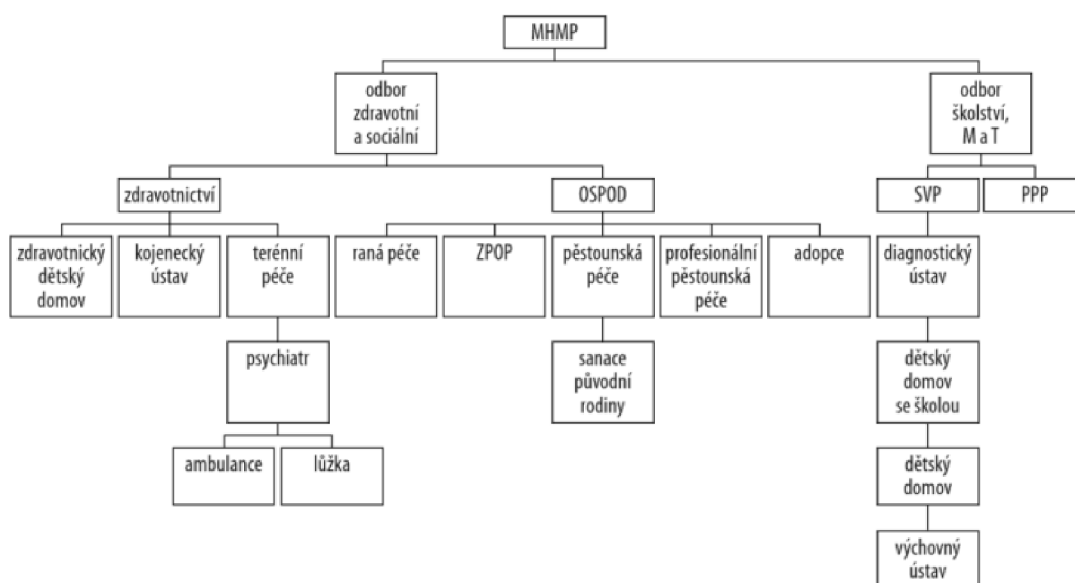
Ochranná výchova se nařizuje soudně pokud má dítě závažné poruchy chování (trestní činnost – krádeže, poškození cizího majetku, násilí na lidech či zvířatech,...) a selhala u něj jakákoliv jiná preventivně výchovná péče (Pávková a kol., 2002).

- (1) *Soud pro mládež může mladistvému uložit ochrannou výchovu, pokud*
  - a) *o výchovu mladistvého není náležitě postaráno a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, v níž žije,*
  - b) *dosavadní výchova mladistvého byla zanedbána, nebo*
  - c) *prostředí, v němž mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy, a nepostačuje uložení výchovných opatření.*
- (2) *Ochranná výchova potrvá, dokud to vyžaduje její účel, nejdéle však do dovršení osmnáctého roku věku mladistvého; vyžaduje-li to zájem mladistvého, může soud pro mládež ochrannou výchovu prodloužit do dovršení jeho devatenáctého roku.*

(3) Není-li možné ochrannou výchovu ihned vykonat, nařídí soud pro mládež do doby jejího zahájení dohled probačního úředníka.

(4) Od výkonu ochranné výchovy soud pro mládež upustí, pominou-li před jejím započatím důvody, pro něž byla uložena (Žatecká, Hrušáková, 2015).

Ochranná výchova se ukládá dětem a mladým lidem mezi dvanáctým a patnáctým rokem, kdy spáchali trestní čin. Jedná se o formu ochranného opatření, které má i dítěte zajistit prevenci, izolaci a resocializaci dítěte, které spáchalo společensky nebezpečný čin (Sekera, 2009).

Obrázek 1 Model integrované péče o děti s rizikem sociální maladaptace, ohrožené marginalizací a exkluzí

2.5 Preventivní péče

2.5.1 Středisko výchovné péče

Středisko výchovné péče je školské zařízení, které poskytuje čtyři druhy služeb: terénní, celodenní, ambulantní a pobytovou. Pobytová služba trvá 6 až 7 týdnů, kdy dítě bydlí a vzdělává se v tomto zařízení. Terénní služba jezdí do rodin a do školního prostředí a zjišťuje situaci v jaké se dítě nachází. Ambulantní kdy dítě dochází k pracovníkovi na domluvené schůzky s rodiči. Celodenní služba je zaměřena na děti, co mají povinnou školní docházku a den mají rozdělený na dva bloky na dopolední, kdy se učí a odpolední kde se učí, jak efektivně využívat svůj volný čas, příprava do školy na druhý den, sociální citění a mnoho dalších.

Středisko výchovné péče zařizuje péči o děti s poruchami chování anebo o děti, kterým to nakázal soud. O ambulantní péči může požádat dítě straší patnácti let, náležící škola

nebo školské zařízení. O celodenní službu může požádat rodič dítěte nebo zletilé dítě mladší osmnácti let, který se připravuje na budoucí povolání.

Zařízení poskytuje souhrnnou péči o děti/klienty – poradenství (rodině, orgánu sociálně-právní ochraně dětí, školou či jiným školským zařízením nebo institucí, která spolupracuje s dítětem), diagnostickou, terapeutickou, speciálně pedagogické a psychologické služby, informační (podávání zpráv o dítěti orgánům či jedinci), výchovnou a sociální službu.

Služba také spolupracuje s pedagogicko-psychologickými poradnami, speciálně pedagogickými centry, s orgánem sociálně právní-ochrany dítěte a dalšími orgány, které se podílí na prevenci proti rizikovému chování a drogové závislosti (Bendl a kol., 2016).

2.6 Ústavní zařízení

2.6.1 Kojenecký ústav – dnes dětský domov do tří let

Kojenecké ústavy nejsou zařazené do zákona o ústavní výchově, ale zahrnuté do preventivní a léčebné péče v zákoně č. 24/1952 Sb. a to zní: „*V kojeneckém ústavu se poskytuje ústavní ošetřování kojencům zpravidla jen do jednoho roku, je-li vývoj dítěte ohrožen zejména vrozenou slabostí, vrozenými vadami, proběhlou nemocí, nesprávnou výživou nebo nevhodným domácím prostředím. Zvláštní péči věnuje ústav nedonošeným novorozencům.*“ (Zdravotní služby, 2019).

2.6.2 Dům na půl cesty

Dům na půl služby je pobytová služba pro osoby do dvaceti šesti let, které po dosažení plnoletosti opouštějí školská zařízení pro výkon ústavní či ochranné výchovy, popřípadě pro osoby z jiných zařízení pro péči o děti a mládež a osoby, které jsou propuštěny z výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranné léčby.

Zařízení je uzpůsobené pro všechny specifika osob. Klientovy je poskytnuto ubytování, kontakt se společenských prostředí, sociálně-terapeutická činnost, pomoc s uplatňováním práv, zájmů a obstarání osobních záležitostí. Tato služba je placená.

2.6.3 Diagnostický ústav

Diagnostický ústav se zabývá těmito úkoly jako je diagnostikování, výchovně vzdělávací, terapeutické (jedná se o oblasti psychologie, pedagogiky a sociální), organizační, metodické a koncepční. Má za úkol přemístit děti do správných institucí jako je dětský domov nebo výchovný ústav, kde na podstatě daných celkových výsledcích speciálně pedagogického, psychologického a sociálního vyšetření s přihlédnutím na zdravotní stav samot-

ného dítěte. Diagnostický ústav je spjatý s ministerstvem, pro které vypracovává návrhy na potřebné změny v odvětví dětských domovů a výchovných ústavů (Jedlička, 2015).

Pokud to vyžaduje zájem dítěte může být dítě umístěno do rodiny. Je to takzvaně smluvní rodina. Tyto rodiny fungují jako další druh péče o děti a je to pro děti, které nemohou být umístěny do kolektivního zařízení, protože by to pro ně bylo kontraindikační. Pobyť v diagnostickém ústavu je zpravidla až osm týdnů. Výchovná skupina je po čtyřech až šesti dětech (Pávková, 2002).

Diagnostický ústav se dělí na různá pracoviště diagnostická, výchovně vzdělávací, sociální práce a záchytná. Tento zdroj uvádí, že na výchovných skupinách jsou svěřenci o počtu čtyř až osm osob, které jsou nejméně tři. Pokud musí mít instituce výjimku z počtu musí mít opodstatněné důvody a v těchto případech to uděluje ministerstvo (Jedlička, 2015).

2.6.4 Dětský domov se školou

(1) Účelem dětského domova se školou je zajišťovat péči o děti

a) s nařízenou ústavní výchovou,

1. mají-li závažné poruchy chování, nebo

2. které pro svou přechodnou nebo trvalou duševní poruchu vyžadují výchovně léčebnou péči, nebo

b) s uloženou ochrannou výchovou,

c) jsou-li nezletilými matkami a splňují podmínky stanovené v písmenu a) nebo b), a jejich děti, které nemohou být vzdělávány ve škole, jež není součástí dětského domova se školou.

(2) Dětské domovy se školou lze zřizovat odděleně pro děti podle odstavce 1 nebo se v nich zřizují rodinné skupiny odděleně pro děti podle odstavce 1.

(3) Výjimky z ustanovení odstavce 2 může udělit ministerstvo.

(4) Do dětského domova se školou mohou být umísťovány děti zpravidla od 6 let do ukončení povinné školní docházky.

(5) Pokud v průběhu povinné školní docházky pominuly důvody pro zařazení dítěte do školy zřízené při dětském domově, je dítě na základě žádosti ředitele dětského domova se školou zařazeno do školy, která není součástí dětského domova se školou.

(6) Nemůže-li se dítě po ukončení povinné školní docházky pro pokračující závažné poruchy chování vzdělávat ve střední škole mimo zařízení nebo neuzavře-li pracovněprávní vztah, je přeřazeno do výchovného ústavu (Regionální školství, 2022).

Dětský domov se školou pečuje o děti s nejen s nařízenou ústavní výchovou, ale také s ochranou výchovou. Děti se sem umísťují zpravidla ve věku od šesti let do ukončení základního vzdělání to je do patnácti či šestnácti let. Důvodem umístění do zařízení je porucha chování. DDŠ funguje na bázi rodinných skupin (Sekora, 2009).

2.6.5 Výchovný ústav

Výchovný ústav je pro děti od patnácti let s vážnými poruchami chování nebo s uloženou ochrannou výchovou zajišťující výchovné ústavy. V tomto zařízení není rodinná skupina, ale výchovná skupina, kde mohou být umístěné děti různého pohlaví a věku. Ve výchovné skupině může být nejméně pět jedinců nebo až osm dětí, ovšem záleží na jejich mentálním a zdravotním stavu a také na obtížnosti výchovy. Najdeme zde nejméně dvě výchovné skupiny a nejvíce šest výchovných skupin. Výjimky v počtu výchovných skupin uděluje ministerstvo.

Výchovné ústavy mohou mít více typů a oddělení, které jsou stanoveny vyhláškou. Například výchovně léčebný ústav – ústav pro drogově závislé, ústav pro nezletilé matky s dětmi, výchovný ústav pro děti s extrémní poruchou chování, pro jedince s hyperaktivitou, a mnoho dalších (Jedlička, 2015).

3 Dětský domov jako forma ústavní výchovy

Dětský domov má na starosti ústavní výchovu dětí, které nemají závažné poruchy chování (Jedlička, 2015).

Dle zákona č. 109/2002 Sb. je:

(1) Dětský domov pečuje o děti podle jejich individuálních potřeb. Ve vztahu k dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální.

(2) Účelem dětského domova je zajišťovat péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování. Tyto děti se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí dětského domova.

(3) Do dětského domova mohou být umístovány děti ve věku zpravidla od 3 do nejvýše 18 let. Do dětského domova se rovněž umísťují nezletilé matky spolu s jejich dětmi (Regionální školství, 2022).

Dětský domov je společné zařízení pro děti ve věku od tří do osmnácti, popřípadě do dvaceti šesti let věku dítěte, a to pod podmínkou, že studuje (Pávková a kol., 2002). Ukončení pobytu v dětském domově je buď na základě rozhodnutí soudu o zrušení ústavní výchovy anebo nabytím zletilosti klienta nebo přesunem do jiného druhu zařízení (Procházková, 2004)

Do dětského domova jsou umístovány děti z afunkčních či dysfunkčních rodin, které svým vlivem působí na dítě špatným vlivem a došlo k zanedbání výchovy dítěte a tím pádem i k poruše chování, děti dlouhodobě nemocných rodičů, kteří se o děti nedokáží postarat, děti osiřené, které z mnohých důvodů nemohou být osvojeny ani svěřeny do pěstounské péče. Do dětského domova mohou být také umístěné nezletilé matky s dítětem, pokud má dětský domov toto oddělení (Pávková a kol., 2002).

V dětském domově na rozdíl od výchovného ústavu v dětském domově mají rodinné skupiny. Skupiny jsou věkově a pohlavně heterogenní. Jednotlivé skupiny mají počet dětí na skupinu od šesti do osmi dětí. Do jednotlivých rodinných skupin můžeme také zařadit děti s tělesným, mentálním či smyslovým postižením, pro ně se však vypracovává zvláštní program, který dětem umožňuje jejich oslabení zmírnit. S uspořádáním rodinné skupiny a jejího řádu, způsobem každodenního života se děti přiblíží, jak má rodina fungovat a jak normální rodina funguje (Pávková a kol., 2002).

Dětský domov se musí propojovat ve spolupráci s OSPOD a shodně naplňovat individuální plány ochrany dítěte (Bendi, et al., 2016).

4 Vychovatel

Vychovatel je člověk, která pracuje s jinými lidmi a působí na ně. Pověštinou působí na mladší generaci jako jsou děti a mládež. Máme dvě možnosti, jak vychovatele vidět. První možnost může být výchova jako povolání a to znamená, že jeho povolání vykonává v některé z institucí, např. vychovatel v dětském domově, profesionální trenér, mistr odborného výcviku nebo také učitel na jakémkoliv stupni vzdělávání. Pro tuto roli vychovatele musí být člověk odborně vzdělaný.

Druhá možnost se týká nás všech, každý z nás se někdy v životě dostane do role vychovatele. Může to být role rodiče, dobrovolníka při trénování sportu, zájmové kroužky, zvolení do různých organizací např. Junák, Sokol, Pionýr. Nejčastěji se, ale setkáváme s rolí rodičovskou, lidé na to nejsou nijak odborně vzdělávání a čerpají nejčastěji o zkušenosti s výchovou třeba svoji vlastní, životní postoj nebo hodnotovou orientaci (Kolář a kol., 2012).

4.1 Zákon o pedagogických pracovnících

Na vychovatele se kladou ze zákona zákonné předpisy, které upravují způsob profesní přípravy vychovatelů v ústavním, výchovném, ochranném zařízení anebo pro střediska výchovné péče. Definici těchto požadavků nalezneme v zákoně č. 563/2004 Sb. O pedagogických pracovnících pod paragrafem číslo § 16:

Vychovatel, který vykonává přímou pedagogickou činnost ve školském výchovném a ubytovacím zařízení nebo v jeho oddělení zřízeném pro děti a žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, ve školském zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy, nebo ve středisku výchovné péče, získává odbornou kvalifikaci

- a) vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřeném na speciální pedagogiku nebo sociální pedagogiku,*
- b) vyšším odborným vzděláním získaným ukončením akreditovaného vzdělávacího programu vyšší odborné školy v oboru vzdělání zaměřeném na speciální pedagogiku, nebo*
- c) vzděláním stanoveným pro vychovatele podle odstavce 1 a studiem k rozšíření odborné kvalifikace zaměřeným na speciálně-pedagogickou, výchovnou a vzdělávací činnost ve školách a třídách zřízených pro děti, žáky a studenty se speciálními*

vzdělávacími potřebami nebo na získání odborné kvalifikace speciálního pedagoga (Regionální školství, 2022).

Dalším požadavkem na práci vychovatele v dětském domově podle §18 zákona č. 109/2002 Sb., má splňovat psychické způsobilosti:

- (1) Pedagogičtí pracovníci zařízení nebo střediska vzdělávají a vychovávají děti a klienty v souladu s cíli výchovy a vzdělávání, stanovenými tímto zákonem a dalšími právními předpisy.*
- (2) Pedagogickým pracovníkem zařízení nebo střediska poskytujícího internátní služby může být pouze ten, kdo vedle předpokladů stanovených zákonem o pedagogických pracovnících a) splňuje předpoklad psychické způsobilosti.*
- (3) Psychická způsobilost se zjišťuje psychologickým vyšetřením. Psychická způsobilost se prokazuje*
  - a) před vznikem pracovního poměru k zařízení nebo středisku,*
  - b) v průběhu pracovního poměru v případě, že vznikne důvodná pochybnost o tom, zda pedagogický pracovník splňuje podmínku psychické způsobilosti, zejména při podezření na fyzické nebo psychické násilí na dětech; v takovém případě ředitel zařízení nebo střediska nařídí pedagogickému pracovníkovi podstoupit psychologické vyšetření a k tomu stanoví přiměřenou lhůtu (Regionální školství, 2022).*

4.2 Role vychovatele

Každý z nás v běžném životě funguje v mnoha rolích. Mnohdy se v některých situacích od nás tyto role očekávají. Může to být součást role profesní anebo také role vychovatelská.

- Rodič
  - Každá rodina zabezpečuje i roli výchovnou
  - Někteří rodiče mají vzdělání v oblasti výchovy a někteří ne
  - Rodič je první vychovatel dítěte
  - Vychází při výchově ze svých zkušeností neboť je napodobuje, přebírá, upravuje nebo se jim snaží vyhnout
  - Rodiče, kteří jsou zralí mají „přirozenou“ pedagogickou intuici a snaží se najít nejlepší řešení problému (Škoviera, 2022).
- Učitel
  - Hlubší význam je pro ně vzdělávání, ale především vzdělání

- Učitel předává žákům, studentů potřebné množství informací
- Pracuje se zručností dětí, sebedůvěrou, sebedisciplinou, novým pohledem na okolní svět, mravní rámec
- Někteří učitelé stále tvrdí, že jejich úlohou je „pouze“ učit (Škoviera, 2007)
- Mistr odborného výcviku
  - Je to učitel, který má na starosti praktickou výuku v jednotlivých učebních oborech
  - Mířtři mají s žáky mnohdy velmi důvěrný vztah, protože se potřebují každému ze studentů věnovat individuálně
  - Díky zkušenostem mistra v jednotlivých oborech mohou učni pozitivně vidět svůj sebeobraz
  - Nadále tam můžeme zařadit i učitele jednotlivých hudebních nástrojů, výtvarného nebo dramatického umění – pracují totiž ve speciálních školách (Škoviera, 2022)
- Trenér
  - Pedagogická profese, která zajišťuje, a hlavně vede trénink sportovce
  - Můžeme zde zařadit výkonnostní, volnočasový, zdravotním nebo také ve sportu školním
  - Působí na žáka, studenta a podporuje ho, vzdělává v dané sportovní oblasti
  - Trenérství se na vysokých školách také studuje a trenér patří do kategorie pedagogických pracovníků (Jansa a kol., 2020).
- Facilitátor
  - Je to povzbuzovač, oživovač, usnadňovač, odborník na moderní diskuzi, vedení rozhovoru, sociální komunikace, odpovídá za průběh procesu ne však za jeho obsah.
  - Usnadňuje svému žákovi, studentovi průběh učení, postup učení, které poté vede k efektivnějšímu a úspěšnějšímu učení (Jansa a kol., 2020).
- Mentor
  - Je to typ provádějící osoby, která předává znalosti pomocí reálných situací
  - Provádějí také supervize, a to můžeme chápat jako předávání zkušeností starších a zkušenějších členů na mladší členy v pracovním oddělení
  - Ve vychovatelství to můžeme chápat tak, že vychovatel, který působí v zařízení již několik let předá zkušenosti nastupujícímu vychovateli (Jansa a kol., 2020)
- A další profesní role
  - Spojené s rolí vychovatele

- Sociální pedagog, vedoucí tábora, zájmový kroužek, lektor, instruktor, školitel, farář, pomáhající profese, sbormistr, mediátor, spisovatel pro děti a mládež, lékař, sociální pracovník, ale i policista (Jansa a kol., 2020)

4.3 Činnost vychovatele v dětském domově

- Pečovatel nebo poskytovatel služeb napomáhá dětem v jejich běžném denním životě. Je jim nápomocný u činností a povinností, které samy nezvládnou z důvodu jejich postižení, onemocnění, slabosti či jiné neschopnosti, která jim brání udělat si to sám.
- Zprostředkovatel služeb pomáhá dětem v dětském domově se získáním podvědomí a informací o sociálních zařízeních a vytvoření sítě sociálních služeb, které dítě může do budoucna potřebovat.
- Cvičitel (učitel) sociální adaptace napomáhá dětem přizpůsobovat se jejich chování tak, aby mohli účinněji řešit své problémy. Tato činnost zastává funkci učitele či trenéra sociálních a adaptačních dovedností. V neposlední řadě se také zaměřuje na prevenci v krizových situacích, se kterými se dítě může setkat a je zde snaha dítě vést tou nejlepší cestou.
- Poradce nebo terapeut pomáhá dětem získat nadhled na jejich pocity, postoje a způsoby jednání, s úmyslem napomoci jejich individuálnímu růstu. Pomáhá dětem adaptovat se na okolní svět.
- Případový manažer usiluje o zajišťování, koordinaci, vhodný výběr a souvislé poskytování služeb, především u dětí s větším počtem sociálních a zdravotních potřeb. Tato funkce je důležitá na zapojování dětí do běžného života.
- Činitel sociálních změn to je vychovatel, který se zapojuje při identifikaci a řešení společenských problémů. Snaží se analyzovat problémy, aby mohl pomoci více dětem s jejich problémy. Snaží se jít s dobou a řešit současné problémy (Řezníček, 1994)

4.4 Činnost vychovatele

Bendl a kol. rozděluje činnost vychovatele v dětském domově do několika oblastí:

- Administrativní činnost – záznamy přehled o docházce, pedagogická činnosti a hodnocení výsledků dětí a mládeže

- Organizační činnost – organizace režimu v daném zařízení, kontrola dodržování režimu, plánování a organizování činností dětí a mládeže v jejich volném čase, plánování výletů, poznávacích, společenských i kulturních akcí.
- Koordinační činnost – koordinace protidrogové prevence a další prevence v rámci dětského domova.
- Metodická činnost – vytváření výchovných a vzdělávacích dokumentů, evaluačních nástrojů, preventivních programů, programy na inkluzi a integraci dětí se speciálními potřebami v rámci daného školního vzdělávání, pomoc při výchově a vzdělávání jedince v rámci dětského domova a školního prostředí
- Diagnostická činnost – posuzování individuálních zvláštností a potřeb dětí umístěných do dětského domova.
- Přímá výchovná a vzdělávací činnost – navedení osobnostního rozvoje dítěte prostřednictvím tělesně, duševně, výtvarně, hudebně, sportovně, řemeslně, sociálně, a jinak zaměřených činností. Vychovávat děti k hodnotám, spolupráci a toleranci mezi sebou (Bendl a kol., 2015).

4.5 Osobní předpoklady vychovatele

1. Vedení zařízení od vychovatele očekává splnění představ jich samotných a vzorné chování jemu svěřených dětí.
2. Personál zařízení očekává, že vychovatelé budou univerzálně použitelní.
3. Postoje rodičů klientů se různí na základě schopnosti akceptace, že je jejich dítě umístěno v internátním zařízení.
4. A děti očekávají vychovatele, který je zaujme, poskytne jim podporu a nebude mít vysoké nároky; starší děti neočekávají nebo nechtějí, aby se vychovatelé stali jejich náhradními rodiči (Škoviera, 2007).

4.6 Vychovatel má stejné kompetence nebo velmi podobné jako má pedagog

- *edukační a reedukační kompetence,*
- *poradenské kompetence*
- *diagnostické kompetence*
- *kompetence, sociálně-výchovné prevence, intervence, profylaxe a terapie,*

- *organizační a manažerské, evaluační, administrativní a kooperační kompetence,*
- *komunikační kompetence,*
- *sociální a resocializační kompetence – empatie, náklonost, trpělivost, vlivnost, ...*
- *integračně-kompenzační a facilitátorské kompetence,*
- *sociálně a výchovně-rehabilitační kompetence,*
- *osobnost aktivizující, stabilizující a usměrňující kompetence,*
- *kompetence sociálně-pedagogického výcviku,*
- *vědecko-výzkumné kompetence (Škoviera, 2007).*

4.7 Vychovatel by měl být vybaven těmito vlastnostmi:

- nelpící striktně na pravidlech,
- vyvinutý jedinec, který zná své potřeby a umí s nimi pracovat a zároveň vnímat potřeby druhých,
- začleněný a čestný,
- dobře dedukovat,
- umí pracovat se zdravým selským rozumem,
- zodpovědný,
- sebevědomí a klidně rozhodující,
- vytyčení hranic, které souvisejí s jeho autoritou,
- komunikativní, spolupracující, prognóza,
- otevřený a spravedlivý, umí přijímat kritiku,
- podpora dítěte,
- své problémy nepropojovat s problémy dítětem a udržet si jasné hranice,
- jít dobrým příkladem pro dítě (Sekera, 2009)

4.8 Profesionální činnosti vychovatele – náplň práce v dětském domově

„Vychovatelské povolání nelze zaměňovat se „službou dětí“, která je zvládnutelná s trochou nervového vypětí a s příslušným hlasovým fondem. Dobrý vychovatel dává sebe“ (Taxová, 1967).

„...se pohybuje v jakési pohyblivé zóně, na jedné straně dětem (vychovatel) doslova utírá nudle, na druhé straně s nimi vede profesionální terapeutický nebo spirituální dialog...“ (Škoviera, 2007).

Činnost vychovatele	Procenta času věnovaná činnostem
Příprava na školu a vyučování	16
Sebeobslužná činnost	12
Činnosti, které děti aktivně rozvíjejí	9
Relaxační a zábavné činnosti	11
Společensky prospěšné činnosti	8
Příprava stravy	15
Dozor nad dětmi	10
Jiné pomocné činnosti	7
Administrativa	12

Tabulka 1 Zastoupení činností v práci vychovatele dětského domova v závislosti na čase vyjádřeném v procentech, (Sekera, 2009)

Touto tabulkou autor upozorňuje na fakt, že vychovatel nebo vychovatelka v dětských domovech věnuje hodně času přípravě jídla, úklidu, činnostem spojených se zabezpečením domácnosti neboli chodu rodinné skupiny klientu čili dětí. Poté vychovatelům nebo vychovatelkám nezbyvá mnoho sil, času a ani vlastně chuti zabývat se dětskými problémy. Nadále si také vychovatelé často stěžují na velký počet administrativní činnosti, která je v některých případech zbytečná (Sekera, 2009)

III PRAKTICKÁ ČÁST

1 Výzkumná část

1.1 Výzkumné cíle

Bakalářská práce je zaměřena na specifika výkonu profese vychovatele v dětském domově a důsledky na rodinný a osobní život pracovníka. Hlavní výzkumnou otázkou je jaký vliv má jejich práce na rodinný a osobní život. S touto problematikou jsem se začala zabývat z důvodu častých návštěv dětského domova a zájem o tuto pracovní pozici po ukončení vysoké školy. Touto prací jsem chtěla potvrdit nebo také vyvrátit mé tvrzení, že vychovatelé v dětských domovech mají dalo by se říci dva životy a musí je propojovat dohromady. Proto jsem si zvolila formu rozhovoru, protože jsem chtěla slyšet jednotlivé odpovědi a vidět reakce na dané rozhovory.

Hlavním úkolem mé bakalářské práce bylo zjistit specifika výkonu profese vychovatele v dětském domově a důsledky pro osobní rodinný život pracovníka.

Výzkumné otázky k bakalářské práci:

- 1) Jaká byla motivace pracovníků pro výběr profese vychovatele?
- 2) Jak jsou vychovatelé spokojeni s prací v dětském domově?
- 3) Jaká úskalí vnímají vychovatelé v dětském domově?
- 4) Jaký vliv má práce v dětském domově na osobní a rodinný život?

1.2 Etika výzkumu

Každý z účastníků výzkumu byl předem seznámen a upozorněn, k čemu budou získané informace využity a zpracovány. S každým z účastníků mi dal slovní souhlas s formou průběhu rozhovoru a každý účastník vystupoval dobrovolně.

Po domluvě s respondenty jsem respondentům upravila věk a jména, aby nebylo dohledatelné, kdo mi rozhovor poskytl.

1.3 Výzkumný soubor

Výzkum byl zaměřen na respondentky ve věku od cca 35 do 58, které pracují minimálně pět let v dětském domově a toto prostředí velmi dobře znají a orientují se v této

problematicke. Věková hranice není v tomto případě důležitá je to spíše orientační bod, že tam pracují vychovatelky, které mají nejen svou rodinu, ale také už děti, které mají své rodiny a s tím spojená vnoučata. Mým cílem bylo si vzít vychovatelky, které jsou už babičky s vnoučaty i ty, které mají děti malé nebo děti, které potřebují ještě chvíli jejich pomoc (děti před dospělostí či před vysokou školou nebo na vysoké škole).

- 1) Respondentka Květoslava (39 let) – Květa pracuje v dětském domově jako vychovatelka 15 let. Vystudovala maturitní obor, ale nikdy se mu nevěnovala. Než nastoupila do dětského domova byla prodavačka. Do dětského domova nastoupila, když šla její maminka do důchodu a mohla tak hlídat jejího syna. Kvůli jinému studijnímu oboru si dodělala speciální pedagogiku, aby mohla v práci být nadále. Motivací práce v dětském domově byla práce s dětmi.
- 2) Druhá respondentka Tamara (35 let) – Tamara pracuje od roku 2018 je v dětském domově zaměstnána což je 6 let. Má vystudovaný obor sociální pedagogika a vychovatelství. Před nástupem do dětského domova pracovala v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, kde pracovala pět let. Motivací práce je že je různorodá a do dnes jí zatím baví.
- 3) Třetí respondentka Vilma (55 let) – Vilma pracuje v dětském domově již 29 let. Vystudovala textilní školu, ale nebyl to její cíl do budoucna. Nastoupila do dětského domova jako noční vychovatelka a při práci si dodělávala školu a vystudovala vysokou školu speciální pedagogiky. Práce s dětmi jí lákala a podle jejich slov to byla náhoda, že zde nastoupila. Motivací pro ní je že je to zajímavá práce a hlavně je to práce s dětmi, svobodná volba činností s dětmi po povinnostech.
- 4) Čtvrtá respondentka Božena (41 let) – Božena pracuje v dětském domově 7 let. Její předchozí zaměstnání byla rehabilitační sestřička. Hledala práci v místě bydliště a naskytla se jí možnost nastoupit do dětského domova jako asistentka pedagoga. Dodělala si potřebné vzdělání a po dvou letech se z ní stala vychovatelka. Motivací k práci je jí určitá pomoc dětem, které to v životě nemají jednoduché a usnadnit jim alespoň trochu jejich cestu životem.
- 5) Poslední respondentka Drahomíra (58 let) - Drahomíra pracuje v dětském domově 5 let. Předchozí práce byla ve středisku volného času. Má vystudované vychovatelství a dodělávala si speciální pedagogiku, kvůli zůstání v zaměstnání. Její motivace byla, že bude dělat milující babičku či maminku dětem, které nemají milující rodiče a domov kam se vracet.

1.4 Metodologie práce

Při zpracování teoretické části bakalářské práce byl použit kvalitativní výzkum na základě otevřeného kódování.

Pojem kvalitativní výzkum je výzkum v sociálních vědách postupem času se stal rovnocenné postavení s ostatními formami výzkumu.

Kvalitativní výzkum se provádí za dlouhodobé pomoci delší a intenzivní kontakt s terémem a s jednotlivcem nebo skupinou jedince. Situace jsou povětšinou normální či banální a reflektují činnost jedince, skupiny či společnosti i organizace jednotlivé dny. Jedná se o život a vztahy lidí se specifickými a jedinečnými vzorci chování v daném prostředí a situaci.

Výzkumník se snaží být integrovaný do skupiny či daného problému, aby měl pohled na předmět studie. Zapojuje se do logiky skupiny, do chování skupiny, pravidla skupiny, které fungují v dané oblasti. „*Hlavním úkolem je objasnit, jak se lidé v daném prostředí a situaci dobírají pochopení toho, co se děje, proč jednají určitým způsobem a jak organizují své všednodenní aktivity a interakce*“ (Hendl, 2005).

Výzkum jako takový je málo standardizovaný pro získání dat. *Hlavním instrumentem pro získání dat je výzkumník sám. Typy dat v kvalitativním výzkumu zahrnují předpisy terénních poznámek z pozorování a rozhovorů, fotografie, audiozáznamy a videozáznamy, deníky, osobní komentáře, poznámky, úřední dokumenty, úryvky z knih a všechno to, co nám přibližuje všední život zkoumaných lidí* (Hendl, 2005).

Data se analyzují a interpretují. Výzkumník nesestavuje ze získaných dat skládku, ale zná konečný tvar a dává dohromady obraz, který při sběru dat získává tvar a poznává jeho části. Snaží se pochopit aktuální dění a vytváří podrobný popis toho co pozoroval a zaznamenal. Snaží se vše důkladně projít, aby nic důležitého nevynechal.

Dle Strausse a Corbinové jsou tři základní formy výstupu kvalitativního výzkumu:

- Údaje, které se požívají z různých zdrojů, převážně z rozhovorů a pozorování
- Analytické nebo interpretační postupy – slouží k závěrům či teoriím, kde se používá tzv. kódování
- Písemné a ústní výzkumné zprávy – jsou poté reprezentovány v časopisech či na konferencích zabývající se danou problematikou

Otevřené kódování je analytický proces. Pojmy jsou identifikované a rozvíjeny, ve smyslu vlastností a dimenzí. Základní a analytické postupy, pomocí nichž se toho dosahuje. Kladou

se otázky o údajích a zjišťování podobnosti a rozdílů při porovnávání jednotlivců jednotlivých případů nebo událostí a jiných výskytů zkoumaných jevů mezi sebou navzájem.

Axiální kódování je proces, kdy uvádějí osobní kategorii do dalších vztahů s jinou kategorií. Je to složitý proces induktivně-deduktivní proces o několika krocích, které jsou stejně jako při otevřeném kódování vykonávány prostřednictvím porovnáváním a kladení připravených otázek. Při axiálním kódováním je použito více zaměřeno a je cílená na objevení a rozvinutí kategorií ve smyslu paradigmatického modelu. To znamená, že rozvíjíme každou kategorii ve smyslu jejích příčinných podmínek, které ji způsobují, a konkrétní rozměrné umístění tohoto jevu ve smyslu jeho vlastností, kontextu, strategií jednání nebo interakce užitými ke zvládnutí, ovládnutí nebo reakci na tento jev v tomto kontextu a následků jednání nebo interakce (Strauss, Corbinová; 1999).

Vzhledem k mému zaměření bakalářské práce jsem si pro svůj kvalitativní výzkum zvolila nejrozšířenější metodu výzkumného šetření, a to metodu polostrukturovaného rozhovoru. Rozhovor mi poskytne možnost zachovat přirozený projev, kdy mohu rozvést své odpovědi i otázky a umožňuje srovnat souvislosti a pozorovat reakce u rozhovoru respondentů u jednotlivých otázek. Otázky k polostrukturovanému rozhovoru jsem si vytvářela před rozhovory, a proto je tato metoda náročnější na časovou přípravu. *„Vytváříme si určité schéma, které je pro tazatele závazné. Toto schéma obvykle specifikuje okruhy otázek, na které se budeme účastníků ptát. Obvykle je možné zaměňovat pořadí, v jakém se okruhům věnujeme, a dle potřeby a možností tedy toto pořadí upravujeme, abychom tím maximalizovali výtěžnost interview“* (Miovský, 2006).

1.5 Časová organizace

Bakalářskou práci jsem začala psát v říjnu. Byla to příprava otázek pro respondenty a obsahu celé práce. V únoru roku 2024 jsem si domluvila schůzky s respondentkami, aby se mnou udělaly rozhovor. Po rozhovorech jsem udělala přepis jednotlivých rozhovoru a udělala otevřené kódování.

1.6 Otevřené kódování rozhovorů

Mým cílem je rozklíčovat text. Dá se říci, že v podstatě je kódování označování pojmů za pomoci kódů, které si rozdělíme na kategorie. Poté je v kategoriích porovnáváme a získáváme danou informaci či vlastnost, kterou potřebujeme k výzkumu (Hendl, 2005)

- 1) Motivace pracovníků v dětském domově k výběru této profese
- 2) Spokojenost vychovatelů s prací v dětském domově
- 3) Úskalí, které vychovatelé mají při práci
- 4) Dopad práce na rodinný a osobní život vychovatele

1.6.1 Kategorie č. 1 Motivace pracovníků v dětském domově k výběru této profese

První otázkou jsem se chtěla každé vychovatelky zeptat, jak se dostaly k pracovní pozici vychovatelky v dětském domově a zároveň na motivaci, která je vedla si tam poslat životopis.

Respondentka Vilma uvádí, jakou motivaci měla k výběru profese v dětském domově: *„Pro mne zajímavá práce, děti mám ráda. Také se mi líbí, že si mohu kromě nutných věcí sama zvolit některé činnosti, které mohu s nimi dělat, mám jistý prostor pro své rozhodování.“*

Respondentka Květoslava uvádí, jakou motivaci měla k výběru profese v dětském domově: *„Práce s dětmi, které neměly to štěstí a nemohou být doma se svojí rodinou z různých důvodů.“*

Respondentka Tamara uvádí, jakou motivaci měla k výběru profese v dětském domově: *„Moje máma také chvíli pracovala jako teta v dětském domově, v dětství mne to asi dost ovlivnilo, líbilo se mi to, jak za námi jezdily už dospělé děti na návštěvu, беру to jako poslání a karmu. Nic jiného dělat neumím. Je to různorodá práce a zatím mne to díkybohu baví.“*

Respondentka Drahomíra uvádí, jakou motivaci měla k výběru profese v dětském domově: *„Že bych byla potřebná a dělala milující babičku či maminku dětem. Představa byla velmi jiná.“*

Respondentka Božena uvádí, jakou motivaci měla k výběru profese v dětském domově: *„Abych těm dětem nějakým způsobem pomohla. Mohla jim něco předat nebo pomoc, obohatit, předat zkušenosti. Snažit se jim ten jejich život a jejich břímě, které si sebou nesou třeba i nějakým způsobem ulehčit, usnadnit.“*

1.6.2 Kategorie č. 2 Spokojenost vychovatelů s prací v dětském domově

Druhou otázkou chci zjistit, zda jsou vychovatelky spokojené se svou prací. Nadále chci zjistit, co by na své práci třeba i zlepšili a jak by se jim práce více líbila a naplňovala je.

Respondentka Vilma, jak je spokojená s prací vychovatele v dětském domov: *„Mít více kompetencí při rozhodování. Nejraději mám přímou práci s dětmi, kdy můžu sama vymyslet nějakou volnočasovou aktivitu. Mám dobrý pocit svého uspokojení, že mohu dětem něco dát.“*

Respondentka Květoslava, jak je spokojená s prací vychovatele v dětském domov: *„Chtěla bych trávit více času s dětmi, pro samé papírování je na mě méně času. Práce s dětmi, protože je pestrá, každé dítě je jiné, veden individuální přístup. Při této práci není stereotyp, každý pracovní den je jiný.“*

Respondentka Tamara, jak je spokojená s prací vychovatele v dětském domov: *„Je to různorodá, kreativní práce, která má smysl, i když třeba jen u jednoho dítěte z 30 se nám podaří nevychovat z něj kriminálního, ale slušného člověka, který se v životě uplatní a bude žít slušně, člověk se musí spokojit v dnešní době s málem. Líbí se mi možnost vlastního rozhodování a plánování. Jsem spokojená i z hlediska rozložení pracovních směn, že sice chodím do práce o víkendech a prázdninách, ale mám pak volno během pracovního týdne, můžu si zařídit osobní věci.“*

Respondentka Drahomíra, jak je spokojená s prací vychovatele v dětském domov: *„Po pěti letech už skoro nic, marnost a vidina toho, že ty děti se stále horší a lepší už to nebude. Děti musí být medikované.“*

Respondentka Božena, jak je spokojená s prací vychovatele v dětském domov: *„Tak určitě je to zpětná vazba, jak pozitivní, tak i negativní, ale motivuje mě ta pozitivní, protože to co do těch dětí dáme a vkládáme tak se nám pak vrací, protože pokud dítě přijde a řekne, že mě má rádo tak to je pro mě to nad všechno. Děti se za námi i vrací a mají v nás jako tety důvěru tak to je ten důvod. Také je to dětská energie, upřímnost a bezelstnost, ale samozřejmě jsou tu i jedinci s problémy, kde vděčnost ani neočekává a ví že nepřijde.“*

1.6.3 Kategorie č. 3 Úskalí, které vychovatelé mají při práci

Touto otázkou se chci zaměřit na úskalí, která má vychovatel v práci, co jim ztrpčuje práci, co by si přáli mít jinak.

Respondentka Vilma, jaké úskalí vnímá při své práci vychovatele: *„Zákony, které nám práci ztěžují, nevychází z praxe. Na Krajském úřadě, který rozhoduje např. o počtu zaměstnanců, rozhodují lidé, kteří neznají praxi. Přibývá nároků, požadavků, činností, které musíme udělat a je to na úkor dětí, kdy na ně nemáme dostatek času.“*

Respondentka Květoslava, jaké úskalí vnímá při své práci vychovatele: *„Mnoho práce, málo času na rodinu, psychické vypětí, práce je velmi náročná, máme 40 dní dovolené, kterou není šance si vybrat, do volna si dáváme dovolenou, protože pokud odjede více dětí domů, tak nám vyškrtnou službu. V létě máme pouze 14 dní dovolené oproti učitelům, kteří mají celé dva měsíce volné, pokud ve škole mají učitelé prázdniny, tak my sloužíme 12ti hodinové směny. Sloužíme příslužby do 22 hodin, 3x do měsíce spíme v DD. V létě sloužíme po 4-5 dnech na chalupě v Křepinách, kde spíme. Ve volnu jezdíme s dětmi k lékaři, neustále jsme v kontaktu s rodiči dětí, s učiteli. Neustále hlídáme kalendář, protože je stále mnoho lékařů, jsme ve stresu. A navíc mě trápí, že mají děti víc práv než povinností.“*

Respondentka Tamara, jaké úskalí vnímá při své práci vychovatele: *„Stres pramenící z nátlaku nadřízených institucí, ti, kteří rozhodují nevědí o naší práci nic a svými hloupými rozhodnutími nám vše velmi stěžují (nařízení státního zástupce, krajského úřadu, OSPOD, apod). Do DD jsou zařazovány děti, které tam nepatří, buď jedinci se závažnými poruchami chování, kteří jsou agresivní, mají zkušenosti s trestnou činností a svým chováním ovlivní řadu dětí, prostě, než se uvolní místo ve výchovném ústavu a vše se vyřídí, trvá to třeba 3 roky a ony za svůj pobyt v DD nám zmaří x další děti, nebo do domova umístí děti tak opožděné a mentálně postižené, které vyžadují péči asistenta 24/7. To je zátěž pro celou skupinu, teta se musí věnovat především těmto a na ostatní nezbyvá čas ani síla.“*

Respondentka Drahomíra, jaké úskalí vnímá při své práci vychovatele: *„Jde stranou rodina. Není na nic čas. Nejsem doma kdy bych měla být.“*

Respondentka Božena, jaké úskalí vnímá při své práci vychovatele: *„Té administrativy je přemíra a je to všude, je to u učitelů, ve školství i tady. Prostě by se ty věci měli zjednodušit. To je podle mě největší kámen úrazu. Bohužel s tím nic neuděláme a na to jsme malý páni.“*

1.6.4 Kategorie č. 4 Dopad práce na rodinný a osobní život vychovatele

Respondentka Vilma, jak dopadá práce vychovatele na jejich rodinný a osobní život: *„V práci jsem každý druhý víkend, ve všední dny mám odpolední směny, někdy noční příslužby. Rodina se tomuto musela přizpůsobit, některé dny se úplně mijíme, nikdy ale nebyl větší problém, jen musíme dopředu plánovat, rodina chápe. Má to pro mne i výhody, volné všední dny, kdysi mohu v klidu vyřídit osobní věci. Jsem již babičkou, mohu proto pohlídat vnoučata, když rodiče potřebují. Máme již roky takto zaběhnuté a nikdo s tím nemá problém.“*

Respondentka Květoslava, jak dopadá práce vychovatele na jejich rodinný a osobní život: *„Sloužíme odpolední služby, syn je dopoledne ve škole, manžel má pouze ranní služby, takže se míváme. Sloužím každých 14 dní víkend. Jezdíme s dětmi na rekreaci, léto trávíme na chalupě v Křepinách, 3x do měsíce spíme v DD, sloužíme příslužby. Ve volnu jezdíme s dětmi k lékařům, jsme neustále v telefonním kontaktu se školou, lékaři a rodiči. Jako rodina máme na sebe málo času.“*

Respondentka Tamara, jak dopadá práce vychovatele na jejich rodinný a osobní život: *„Ovlivňuje ho hodně, jednak z hlediska času a pracovní vyčerpání, protože i když mám volno a zrovna ten den nepracuji, neznamena to, že můžu vše hodit za hlavu a věnovat se jen rodině, spoustu věcí řešíme v době volna v rámci tzv. nepřímé výchovné práce – doprovody k lékaři, tam je nárůst enormní za posledních cca 6 let se jezdí s dětmi téměř každý den někam., pak vypracovávání charakteristik dětí, několikrát měsíčně reporty o dětech, každý měsíc zhodnocení dítěte, kterého máte na starost, to se posílá na OSPOD, pak vypracovávání plánů rozvoje osobnosti dítěte – na školní rok, dvakrát ročně zhodnocení, příprava na výchovy, výrobky pro sponzory, výstavy, to vše zabere spoustu času z volna, který nikdo „nevidí“. Jak už jsem řekla, je to spíš poslání než zaměstnání, je to nedocenené. Pracujeme v prostředí s velkou psychickou zátěží, což jen tak z hlavy nedostanete. Je to náročné i pro naše partnery, rodinné příslušníky.“*

Respondentka Drahomíra, jak dopadá práce vychovatele na jejich rodinný a osobní život: *„Nejsem doma když mám být doma svátky, víkendy, prázdniny. Určitě, protože mají malé děti. Potřebují pohlídat, poradit, potřebují abych byla doma nebo alespoň jako všichni ostatní a to nejsem. Nemám soboty a neděle volné a prázdniny a svátky také ne, a navíc musím dělat doprovody na rekreaci, akce.“*

Respondentka Božena, jak dopadá práce vychovatele na jejich rodinný a osobní život: *„Určitě je to práce, která vlastně nikdy nekončí. Tu práci si nosíš domů a řešíš to i když zavřeš za sebou dveře. Nosíš si to domů. Problémy si řešíš, pracuješ z domu, neustále vyřizuješ věci, neustále jsi napojená na tu vnitřní komunikační platformu a neustále ji kontroluješ. To je práce, kterou žiješ pořád. Není to o tom, že bych v osm skončila a vypla to prostě nejde. Příběhy dětí a všechno si nosíš s sebou v hlavě. Takže to nejde dělat od do. Musí to tak člověk prát a nastavit si to tak. Snažíš se to oddělovat do soukromí a rodinný život, ale strašně moc ti to zasahuje do toho života.“*

1.7 Diskuze výsledků výzkumu

Pokud shrnu první otázku s názory všech vychovatelek tak jejich představy byly pomoci dětem, které to nemají v životě jednoduché. Nadále chtěli nahradit rodinu dětem, které o rodinu buď přišli nebo u biologické rodiny nemohou být. Někdo to bere jako poslání, které přejímá od svých rodičů anebo si nedovede vybrat jinou práci nebo ho jeho bývalá práce nenaplňovala.

Závěrem této druhé otázky je že vychovatelky v dětském domově jsou motivované s dětmi pracovat a spolupracovat, ale brzdí je administrativa, která stále přibývá a v některých situacích je zcela zbytečná. Někdo už trochu rezignovat a nemá pozitivní pohled na svět, ale pouze vidí svět černobíle a že vše bude jen horší a ne lepší. Další vychovatelka to má jako poslání a práci, která je naplňuje a mají zároveň každý den nějakou zpětnou vazbu ať už negativní tak pozitivní. Někomu vyhovuje pracovní doba, která je sice i o víkendech a svátcích, ale mají třeba volno mezi týdnem a to ne každé zaměstnání umožňuje.

Pokud shrnu třetí otázku tak odpovědi vychovatelek z dětského domova ve všech případech se shodují v tom, že je příliš mnoho administrativy a dokumentace, která je v některých případech zbytečná a vychovatelky poté nemají tolik času na děti, a to je velmi mrzí. Nemají čas si s nimi sednout a popovídat, pracovat s nimi individuálně i když si to moc přejí a některé děti to potřebují či vyžadují. Není dobře, že vyšší úřady mluví vychovatelkám do administrativy či výchovy jednotlivých dětí i když praxe je zcela jiná. Pro některé vychovatelky je to stres, který mají denně v práci i mimo ni, protože si nosí práci i domu a musí doma dodělávat administrativu a potřebnou dokumentaci dětí.

Pokud shrnu čtvrtou otázku s odpovědi vychovatelek tak tato práce nikdy nekončí. Je to práce, že i když se zavřou dveře jejich služba nikdy nekončí, protože je to takzvaně druhá rodina. Pro některé to pokračuje psaním dokumentů pro děti anebo objednání k lékařům, k odborníkům jako je psycholog, psychiatr apod. Díky tomu nemají vychovatelky pevnou pracovní dobu. Ti, které mají děti musí velmi dobře umět plánovat. Je velice náročné skloubit více věcí dohromady. Jejich rodiny musí být velmi shovívavý, ale velice jim to zasahuje do rodinného i osobního života. Jsou vlastně stále propojeni s organizací a organizacemi s nimi spojenými.

IV ZÁVĚR

Hlavním cílem mé bakalářské práce bylo zjistit specifika výkonu profese vychovatele v dětském domově a důsledky pro osobní a rodinný život pracovníka.

V teoretické části jsem se zaměřila na pojmy a definice rodiny, ústavní výchovy, dětského domova a vychovatelství. Rodina je dle mého názoru základ a pokud rodina nefunguje musí být nahrazena ústavní péčí, která dětem zajistí to, co nemohla biologická rodina. Nadále jsem se zabývala ústavní a ochranou péčí, kterou jsem si rozdělila, abych mohla ukázat na spoustu řešení a možností, kam mohou děti docházet nebo být umístěny. Dětský domov jsem si vybrala jako samostatnou kapitolu, protože jsem se zabývala vychovatelkami z dětských domovů. Nadále jsem si tam dala kapitolu vychovatel, které s touto problematikou souvisí.

V praktické části jsem se zabývala specifika výkonu profese vychovatele v dětském domově a důsledky pro osobní a rodinný život pracovníka. K zjištění potřebných informací jsem využila polostrukturovaný rozhovor, kterým jsem hodnotila, jak nahlíží vychovatelé na svou práci a jak jim práce ovlivňuje rodinný a osobní život. Rozhovor jsem vedla s pěti vychovatelkami, které jsou v této práci pět let a více.

U všech vychovatelek jsem se dozvěděla, že jejich práce jim velice ovlivňuje osobní i rodinný život a není jednoduché pro ně oddělovat práci a jejich rodinný život. Je to velmi náročné povolání, kde není vůbec žádný čas na to přemýšlet do budoucna, protože každá minuta je jiná a nevyzpytatelná.

Výsledná data mi umožnila získat zkušenosti vychovatelů v dětském domově se specifiky výkonu profese vychovatele v dětském domově a důsledky pro osobní a rodinný život pracovníka. Následně jsem si to zhodnotila.

V SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BENDL A KOL., Stanislav, 2016. *Žák s problémovým chováním – cesta institucionální pomoci*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-703-3.

BENDL, Stanislav. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-4248-9.

DVOŘÁK, J. Jednotná organizace dozoru na nalezené, sirotky a děti opuštěné v království českém. Praha, 1905.

GJURIČOVÁ, J. Hodnocení systému péče o ohrožené děti. Příloha časopisu *Policista*. 2007, č. 12

HÁJEK, Bedřich; HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0030-7.

HALÍŘOVÁ, M. Vývoj péče o sirotky v Čechách a okresní sirotčince v Pardubicích do roku 1914. In *Východočeský sborník historický*. 2011/20, s. 69-92.

HENDL Jan, *Kvalitativní výzkum – Základní metody a aplikace*, 1. vyd. Praha, Portál, 2005, 378 s. ISBN 80-7367-040-2

HRUŠÁKOVÁ, Milana; KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a WESTPHALOVÁ, Lenka a kolektiv, 2015. *Rodinné právo*. 1. Praha: C.H.Beck. ISBN 978-80-7400-552-7.

JANDOUREK, Jan, 2001. *Sociologický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-535-0.

JANSA, Petr. *Pedagogika sportu*. Vydání druhé. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018. ISBN 978-80-246-3986-4.

JEDLIČKA Richard, a kol. 2015. *Poruchy socializace u dětí a dospívajících*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5447-5.

KINDL, Milan. *Občanský zákoník: praktický komentář*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-742-9.

KOLÁŘ, Zdeněk. *Výkladový slovník z pedagogiky: 583 vybraných hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3710-2.

- KRAUS, Blahoslav, 2014. *Společnost, rodina a sociální deviace*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-411-3.
- MATOUŠEK, Oldřich, 2016. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1154-9.
- MIOVSKÝ, M. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.
- NOVOTNÁ, Věra a FEJT, Vladimír, 2009. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha. ISBN 978-80-86723-77-8.
- NOVOTNÁ, Věra; RIEDLOVÁ, Jana a BURDOVÁ, Eva, 2022. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 3. Olomouc: ANAG. ISBN 978-80-7554-366-0.
- NOVOTNÝ, Petr; IVIČINOVÁ, Jitka; SYRŮČKOVÁ, Ivana a VONDRÁČKOVÁ, Pavlína, 2017. *Nový občanský zákoník*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0431-4.
- PÁVKOVÁ Jiřina a kol., 2002. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-711-6.
- PAVLICOVÁ, S. Žena a její postavení v písemnostech Vlašského špitálu. *Documenta Pragensia*. 1996/13, s. 169-174.
- PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0403-9.
- Regionální školství: Pedagogičtí pracovníci; Ústavní a ochranná výchova: redakční uzávěrka*. ÚZ. Ostrava: Sagit, 2022. ISBN 978-80-7488-541-9.
- ŘEZNÍČEK, Ivo. *Metody sociální práce: Podklady ke stážím studentů a ke kazuistickým seminářům*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-85850-00-1.
- ŘIHÁK, H. Sirotčí spolek v Žabovřeskách. K počátkům sociální péče o děti v Brně-Žabovřeskách. *Vlastivědný věstník moravský*. 2013, roč. 65, seš. 1, s. 89-93.
- SEKERA, Ondřej, 2009. *Identifikace profesních aktivit vychovatelů výchovných ústavů a dětských domovů*. Ostrava: Repronis. ISBN 978-80-7368-728-1.
- STRAUSS, A.; CORBINOVÁ, J. *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Nakladatelství Albert, Sdružení Podané ruce, Boskovice, 1999. ISBN 80-85834-60-x.

SVOBODNÝ, P., KUDĚLA, J. Matriky zemřelých Vlašského špitálu v Praze (1719-1789). HD. 1991/15, s. 47-75.

SYCHROVÁ, Adriana, 2014. Ústavní péče v resocializačním kontextu. Pardubice: Univerzita Pardubice. ISBN 978-80-7395-756-8.

ŠALAMOVÁ, Kateřina a VOJTÍŠEK, Petr, 2021. Sociální práva. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-4310-8.

ŠKOVIERA, Albín. *Dilemata náhradní výchovy: [teorie a praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech]*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-.

ŠKOVIERA, Albín. *Vychovatelství a výchova*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2022. ISBN 978-80-7560-416-3.

Taxová, Jiřina. *Výchovné problémy dětských domovů*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967. ISBN neuvedeno.

Zákon č. 108/1873 ř.z. vydán 10.5.1873

Zdravotní služby 2019 : zákony, nařízení vlády a vyhlášky, zdravotní služby : zdravotní péče, poskytování zdravotních služeb, postavení pacienta, zdravotnická dokumentace, stížnosti, kontrolní činnost, preventivní prohlídky : specifické zdravotní služby : posuzování nemoci z povolání, pracovnílékařské služby, ochranné léčení : zdravotnická záchranná služba : redakční uzávěrka 1.8.2019, 2019. Sagit. ISBN 978-80-7488-363-7.

ŽATECKÁ, Eva a HRUŠÁKOVÁ, Milana, 2015. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7478-848-2.